

SITUACE V ÚSTAVECH PRO DĚTI JE NEUDRŽITELNÁ, I JEJICH PRACOVNÍCI CHTĚJÍ ZMĚNU

Tisková zpráva Nadace Sirius

Praha, 11. března 2024

Ústavní zařízení pro děti nemají v posledních letech jednoduché postavení. Mluví se o jejich rušení nebo transformaci, předmětem debat jsou především dopady ústavní péče na děti. Jaké překážky znemožňují ústavům poskytovat dětem takovou péči, jakou by potřebovaly? A co je potřeba k jejich překonání? Na to se přímo jejich pracovníků dotazovala organizace SocioFactor ve spolupráci s Nadací Sirius v rámci výzkumu [Problémy, překážky a bariéry ústavní péče v perspektivě jejich pracovníků](#).

Výsledky výzkumu představí Nadace Sirius na konferenci, která se koná ve čtvrtek 14. března od 10:00 do 15:00 v budově Poslanecké sněmovny pod záštitou pana poslance Ing. Aleše Juchelky.

O umístění dítěte rozhoduje volné místo v ústavu, ne jeho potřeby

Jako jeden z hlavních problémů vnímají pracovníci ústavů proměnu charakteru dětí, o které se starají. Děti k nim dnes přicházejí ve vyšším věku, většinou poté, co selhaly jiné typy péče. Častěji u nich dochází ke kumulaci problémového chování, duševních poruch a rizikového chování. Nouze je ale o potřebné odborníky, jako jsou psychiatři nebo adiktologové.

„Chybějící specializace se odráží i v malé možnosti individualizace péče – vychovatel se běžně stará o skupinu osmi dětí, kde může u jednoho dítěte řešit problémy s příjmem potravy, u druhého experimentování s drogami, další může být úzkostné dítě, které potřebuje velkou podporu, čtvrté dítě má ADHD, páté skony k agresi a další se připravuje na odchod ze zařízení. Je téměř nerealné dětem poskytovat specializovanou péči v takových podmínkách,“ vysvětluje sociolog Daniel Topinka, který je jedním z autorů výzkumu.

„V zařízeních se dnes starají o děti, které vyžadují specializovanou péči, například adiktologickou, psychiatrickou nebo zdravotní. Děti jsou do nich ale umísťovány v podstatě náhodně, tam, kde je zrovna volno. Děti, které jen chodí za školu nebo opakovaně utíkají ze zařízení, jsou zde umístěny společně s dětmi, které spáchaly násilný trestný čin a ústavy tak vlastně plní roli vazební věznice,“ doplňuje.

Nedostatek personálu a slabé metodické vedení snižuje kvalitu péče

Zásadním problémem je také nedostatečná kapacita vychovatelů, sociálních pracovníků a asistentů pedagoga. *„Zařízení se potýkají s problémy při náborech zaměstnanců – nízká prestiž práce v ústavním zařízení, menší platové ohodnocení než v jiných školských profesích, odlehle lokality se špatnou dopravní obslužností a psychicky náročná práce v nepřetržitém provozu řadu odborníků odradí. Zařízení jsou pak odkázána na místní obyvatele nebo osoby z jiných profesí, které se vzdělávají až po nástupu do zařízení,“* vypočítává Dana Lipová, ředitelka Nadace Sirius. *„Metodické vedení a kontinuální vzdělávání zaměstnanců zařízení je také problematické. Chybí vzdělávací programy a metodická doporučení, jak pracovat například s psychiatrickými, závislými nebo silně agresivními dětmi v zařízeních. Neexistuje jednotný výklad zákona o ústavní péči, kontrolní orgány se někdy výrazně liší ve svých požadavcích na fungování zařízení,“* dodává.

Selhává celý systém, od OSPODů po soudy

Za řadu problémů ústavních zařízení může selhávání celého systému péče o ohrožené děti. Definice, proč je dítě do ústavu umístěné a za jakých podmínek se může vrátit domů, bývá ze strany OSPOD neurčitá. Po umístění je často ukončena práce s jeho rodinou a nedochází ani ke koordinaci péče. Ústavní zařízení a OSPOD nesdílí klíčové informace o situaci dítěte. Selhávají i soudy, které mají dlouhé lhůty pro opatrovnická řízení, rozhodují pomalu a neznají rozdíly mezi jednotlivými typy zařízení.

„Působí to, že děti jsou do ústavní péče odkládány společností potom, co si s nimi jiní aktéři systému nedokázali poradit; umístění do ústavní péče je symbolickým aktem a posledním krokem v řadě čtených selhání na úrovni společnosti a rodin,“ zamýšlí se Daniel Topinka, ředitel organizace SocioFaktor.

Malé změny nepomohou, je potřeba zásadní transformace

Z výzkumu vyplývá, že transformace ústavní péče se musí zaměřit na mnohem více aspektů. Přemístění dětí z velkých zámečků do městských bytů nebude stačit. Současná legislativa vznikala v době, kdy nebyla ještě rozvinutá náhradní rodinná péče a děti se prioritně umisťovaly do té ústavní. Ta dnes ale plní jinou roli a její nastavení tomu musí odpovídat. *„Potřebujeme zřizovat specializovaná malá zařízení s odborností odpovídající konkrétním problémům dětí, zavést celoživotní vzdělávání zaměstnanců a změnit personální standardy, zmenšit rodinné skupiny na polovinu nebo zajistit sociální práci s rodinou přímo v zařízeních. Změny se však musí propsat i do spolupráce zařízení s dalšími subjekty, tedy do celého systému péče o takto ohrožené děti,“* uzavírá Dana Lipová.

Výzkum pro Nadaci Sirius realizovala výzkumná agentura SocioFactor za podpory Kanceláře veřejného ochránce práv, Federace dětských domovů, Asociace náhradní výchovy. Záštitu nad výzkumem udělilo Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. Výzkum probíhal v období od ledna do května roku 2023 a účastnili se jej oslovení zástupci všech typů ústavních zařízení, spadajících do gesce MŠMT, z vybraných lokalit v České republice, kteří zastávali různé pozice ve svých zařízeních. Cílem výzkumu byla identifikace problémů a bariér v ústavní péči, které je třeba brát v úvahu při plánování transformace, proto výzkum záměrně nepracoval s dobrou praxí nebo funkčními aspekty ústavní péče.

Odkazy:

Výzkum a infografika na stránkách Nadace Sirius:

<https://www.nadacesirius.cz/vyzkumy/o-nahradni-peci>

Další podklady a žádosti o rozhovor:

Daniel Topinka
Ředitel SocioFactor s.r.o.
topinka@sociofactor.eu
+420 774 245 441

Dana Lipová
Ředitelka Nadace Sirius
reditelka@nadacesirius.cz
+420 731 328787